

När von Melas sålunda var kringränd och afskuren, sökte han genom flera anfall på Piacenza öppna denna väg till återtåg. De gjordes dock af mindre korpser och misslyckades. Ännu den 9 Juni afslog Lannes ett förnyadt försök af den Liguriska armeeafdelningen att framtränga åt detta håll. Affären stod litet framom det nämnda passet, Stradella, och dess hufvudpunkt, byn Montebello, gaf både dagen och längre fram Lannes sjelf ett ärorikt namn. Österrikiska hufvudhären hade dock ännu icke visat sig. Napoleon var i okunnighet om dess ställning, osäker, om den skulle försöka att bryta sig en väg norrom Pofloden öfver Ticino, söderom densamma genom Stradella, eller om den ännu sydligare på vägar, som ledde från Genua genom Apenninerna, skulle tränga fram till Piacenza. Han fruktade, att Österrikarne skulle undslippa honom; deras öfverlägsna styrka gjorde honom föga bryderi. Thiers utlägger här vidlyftigt klokheten af hans dispositioner, hvilka tilläto honom, att inom ett par dagar församla de tre armeeafdelningarne på en punkt vid Ticino, vid Piacenza eller vid Stradella, hvar helst fiendens hufvudstyrka trängde på. Det är också berättadt, att Napoleon ännu i Paris, tre månader förut, då han engång låg öfver sina kartor, häftigt slagit med fingret på slätten framför Stradella, utropande: »der, der skall jag träffa dem.» Emellertid befarade han nu sjelf, att hafva spått osannt. Från Ticino och Piacenza underrättades han, att allt var lugnt. Österrikarnes dröjsmål oroade honom. Han ryckte af otålighet ut på slätten och afsände den 13 sin gunstling, Desaix, som för två dagar sedan kommit till lägret, återvändande från Egypten, med divisionen Boudet (4 000 man) till Novi, för att undersöka den härigenom gående vägen från Alessandria till Genua.

Det är vid detta sakernas skick vi upptaga Thiers framställning. Den 12 hade Napoleon från Stradella ryckt fram till Tortona, låtit cernera denna befästade plats och tagit sitt högkvarter i Voghera. Om morgonen den 13 passerade han Scrivia, en liten flod, som från Apenninerna strömmar till Po, och inträdde nu på den nämnda slätten. Vägen, som går öfver denna, passerar en liten ort San Giuliano och sedan Marengo nära intill en annan biflod, Bormida, vesterom hvilken den starka fästningen Alessandria är belägen. General Victor med två divisioner tågade ända till Marengo och fördref derifrån en mindre Österrikisk afdelning under Oreilly, som stadnat här efter affären vid Montebello. Lannes med divisionen Watrin gjorde halt på slätten österom Marengo. En ofullständig rekognoscering lät Napoleon tro, att Österrikarne icke ens hade någon bro öfver Bormida. Häraf än mera oroad begaf sig Napoleon sjelf tillbaka till högkvarteret att mottaga rapporter från de öfriga armeeafdelningarne. Hans lycka ville, att Scrivia uppsvällt af regn, så att han för natten nödgades stadna i Torre di Garrofolo på dess vestra strand.

51 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 2, februari 1849

1. PIETISTERNE. FANTASI AF EN FINNE. KUOPIO 1849 (35 K. SR.).

För att icke komma alltför sent med anmälan af en här i Kuopio tryckt bok, skynda vi att upptaga denna skönlitterära produkts titel.

Vi vilja icke påstå, att skriften icke genom sitt innehåll förtjenar blifva känd. Titeln visar, att den berörer en fråga för dagen, och den måste redan derigenom hafva sitt intresse. Dylika frågor behandling i

vitte form icke blott avslutar deras diskuterande i Förf.s inre, utan visar äfven öfverhufvud, att de hunnit en utveckling, vid hvilken de redan upphöra att vara frågor för dagen. Det fordras nemligen, att saken är tillräckligen diskuterad och i det yttre hunnit till en bestämd ställning i samhället, förrän den enskilda kan röra sig i dess bedömande med den frihet, hvilken för en vittre bearbetning är nödig. Genom en sådan bearbetning betecknar han då frågan såsom avslutad både för honom sjelf och för läsaren.

10 Likväl torde omdömet om Förf. till närvarande skrift blifva, att han för sig icke ännu kommit till ett sådant afgörande. På sin höjd framträder i hans dikt, hvad Pietismen stundom icke är – nemligen icke sannt kristligt, emedan icke sannt menskligt sinnelag. Men såsom något positivt uppträder pietismen här icke; hvarföre äfven de personer och handlingar, som skola föreställa denna sekterisms skuggsida, kunna anträffas hvar som helst utom pietismen. Att egennyttiga människor, till och med verkliga bofvar, antaga ett falskt sken inför världen, är vanliga förhållandet; men det synes fullkomligt tillfälligt, om de blott söka passera för hederliga människor i allmänhet, eller om de till täckmantel begagna den pietistiska nitälskan. Deras fördel, den 20 ökade lättheten att vinna eller bedraga, hos mängden äfven ett oafvisligt erkännande af det rätta, ådagalagd i begäret, att genom ett sken tillskansa sig medmänniskors aktning, bestämmer deras val af en passande drägt. Men det måste anses oafgjordt, om det religiösa hyckleriet kan erbjuda större fördelar och säkerhet, än den goda världstenen. Antagas kan blott, ett den råa och obildade skall tillgripa den förra förklädningen, såsom den lättare och för hans samhällsställning nyttigare, den med verldsbildning begåfvade deremot den sednare. I detta hänseende kunde man säga, att Förf. felat mot den »psykologiska sanning,» han säger sig hafva eftersträfvat. Ty hans religiösa 30 hycklare stå eller borde stå verldsbildningen närmare än råheten. Men härom kan dock intet bestämdt afgöras. Och säkert är, att mången såkallad studerad man funnit det beqvämare och rådligare, att genom religiöst hyckeri tillskansa sig inflytande hos den okunniga hopen, än att sträfva till någon betydenhet bland de mera bildade, någon andlig inverkan på dessa.

Af större vikt är det dock, att Förf., såsom nämndes, icke företett någon Pietismen särskildt tillkommande grundsats och lefnadsåsig, hvilken skulle hafva ledt, rättare förledt, diktens dåliga subjekter till de förvillelser och brott, med hvilka de finnas belastade. Det kan naturligtvis icke vara fråga derom, att pietismen skulle bekänna några satsar, 40 som oundvikligt föra till sedligt förderf. Utom det att de mest afvikande religiösa åsiger kunna stå tillsammans med sedlig håg, har Pietismen i den stränghet, hvarmed den yrkar kristendomens allmänna lära: människosinnets förödmjukande och det godas rotande och tillväxt af Gudomlig nåd, en säker grundval för ett sedligt lif. Men skulle Förf. t. ex. visat, att pietistens tro på hans uteslutande nådatillstånd, i motsats mot alla dem, som vågra erkänna en eller flera af hans dogmer, som icke med honom undfly världen och icke följa hans seder och bruk, tvärtom lätt leder till ett stolt, hatfullt sinnelag och kan föra 50 till vidskeplig vantro och brott, så hade han öppnat sig ett fält för diktens psykologiska sanning, hvilket denna nu saknar. Ty det behöfver icke nämnas, att dessa förvillelsers uppkomst och fortgång är beroende af uppfostran, lynne, samhällsställning och öfriga öden, och att inflytandet af allt detta erbjuder mångfaldiga psykologiska förvecklingar.

Särskildt kan det anmärkas, att ingen af de författare, Ref. sett röra sig på detta fält, upptagit en i Ref.s tanke högst karakteristisk omständighet i pietisternas föreställningssätt. Såsom nemligen deras predikan outtröttligt på en eller annan väg kommer till den bekanta indelningen af människoslägtet i en liten skock Guds barn och otaliga, ungeför 999 millioner, nu lefvande verdens barn, hvarvid de förra, såsom sig bör, grundligt förherrligas, så tjenar isynnerhet talet om deras oerhörda lidanden och förföljelser från verldsbornens sida till ett sådant förherrligande. När någon, som med presten i »Fänrik Ståls Sägner» skär ännu en bit af steken och om sin nästa säger: »förlorad är han evigt, om han dör,» sjelf beklagar sig öfver denna verdens fiendskap och förföljelser, framställer han i sanning en löjlig figur. Men saken har med hänsyn till pietismen sin allvarliga sida, emedan säkert synes vara, att denna sjelfkära inbillning om ett martyrskap hufvudsakligen gör anhängarens religiösa ifver så separatistisk. Hvad mängden af dem icke känner, men likväl hvarje litterärt bildad torde ega kunskap om, är, att ingalunda pietisterna äro de, som i vår tid kunna komma att lida för sin bekännelse. Om något sådant träffar andra än pietister, anse de säkert detta öde för en billig straffdom. Denna tro derhän, men då de med mättad mage och i varm pels sammanställa sina lidanden med kristendomens första bekännares, på sig lämpande skriftens ord om dessa, så förvilla de mer eller mindre uppsåtligt sig sjelfva och andra. Att äfven yttranden af intolerans och fördömanden icke företrädesvis falla från de förmenta motståndarens sida, är ganska säkert. Det är en del af sjelfva martyrerna nogsamnt kändt, att tolerans i afseende å trossatser utgör en bland den moderna bildningens första fordringar, samt att till all bildning hörer att, äfven om satserna anfäktas och bestridas, lemna bekännarens moraliska personlighet dess värde. Om nu också pietisterna skulle fördöma detta såsom en farlig indifferentism, så kunna de dock icke neka bildningens sträfvande, att göra religiöst martyrskap omöjligt äfven för den bästa vilja.

För att återvända till vår Författare, må det bemärkas som ett särskildt bevis för frånvaron af den religiösa öfvertygelsens inverkan hos de i novellen uppträdande personer, att den pietistprest, han utmålar i de svartaste färger, icke ens begagnar någon anhängares vantro för utförandet af sina planer, utan helt enkelt bygger på sina redskaps passioner eller köper dem med penningar. Endast en person i boken styres till någon del af sina religiösa åsigter. Han är en from man, men sträng och hersklysten i ordets namn, ehuru hans välde icke synbart sträcker sig utom hans familj. Men äfven hans förhållande till sin hustru, ehuru med mycken natursanning och talang skildradt, kunde likasåväl härflyta ur andra vanor än pietismens. Romanlitteraturen är icke fattig på gamla, buttra militärer, hvilka framställas lika kalla och pockande som denna man, emedan vanan lärt dem blott att befalla. Likaså förekomma hos Förf. särskilda detaljer, hvilka vittna om förtrogen bekantskap med pietismen. Kuriösa äro is:het vissa rapporter från »Föreståndare» till »Öfverman,» utgörande ett slags hemliga meritlistor för anhängarena. Deras naivetet antyder, att en historisk uppräning för dem ligger till grund.

Går nu Förf:s dikt temligen förbi titelbladet och Pietisterna, så kunde den dock bilda en god novell, om icke utförandet vore så oarbetadt och rapsodiskt. Handlingens plan är icke öfverraskande ny, men dock väl anlagd, karaktererna isynnerhet äro med raska drag modellerade; men af båda visas här endast grunddragen. Hvad de sednare angår, kan väl ingen utförlig målning väntas i en novell;

isynnerhet som de uppträdande personerna äro nog många, för att finna lämplig plats inom så trångt utrymme. Men skildringen af händelserna och deras motiver är i hvarje fall alltför knapphändig, intrigens upplösning den aldri knapphändigaste. Läsaren lägger derföre boken otillfredsställd ifrån sig; och han har rättighet dertill, emedan Förf. icke genom någon omsorg om formen, något sträfvande att skapa en produkt af skön konst, sökt tillvinna sig hans estetiska känslas bifall.

10

2. STRID OCH SEGER, NOVELL AF EN FINNE. H:FORS 1849 (30 K. S:R).

Titeln synes utvisa, att denna novell har samma författare som den förra. Om dess tendenser kan blott sägas, att den mera positivt än denna framställer det människokärlekens evangelium, som borde sättas i stället för pietismens ofruktbara dogmer. Här så väl som i den förstnämnda dikten är dock denna framställning nog sväfvande, och den synes utvisa, att Förf. ännu icke sjelf kommit till klarhet i saken. Karaktererna äro här otydligare och mattare. Utförandet visar än

20

mindre omsorg. Blott episoden om hjeltens barndom är med förkärlek utarbetad, lika lärorik som väl skildrad.

Så väl i denna episod, som i den intention, hvilken ligger till grund för hela berättelsen, visar sig Författaren dock lika djerf som för vårt lands litteratur originel. Menniskokärlekens evangelium utgör den kristendom, hans lilla berättelse predikar, och dess form af ett utkast ger honom tillfälle att tillämpa detsamma på mångfaldiga menkliga förhållande. I hjeltens barndomslif framställer Förf. det vådliga af en uppfostran, byggd på annan grund än kärlek, anlitande andra medel, än lärdomar och mildt öfvertalande. Sedan han modigt undflytt vådan

30

af en sådan uppfostran och genom lyckliga öden blifvit en öfverrik possessionat, bevisar denna hjelte i sitt lif Förf:s sats, är dubror med bönderna, vårdar en värdshusflicka, omvänder en förderfvad fästningsfånge, en skolkamrat, som dukat under för en sträng uppfostran, och återger båda åt det sedliga samlällslifvet, verkande böndernas upplysning och de två nämnda personernas omvändelse med samma medel, nemligen genom samma milda och öfvertalande förfarande. Förf. har visserligen endast antydtt, att så tillgår, och t. ex. metoden att återföra en, till delirium tremens hunnen drinkare till helsa och ordentlighet

40

förblir i detalj en hemlighet. Men det hela gör dock intryck på öfvertygelsen, ehuru man till mången särskild punkt vore frestad att säga: prat! Äfven händelserna hända här oändligen lätt, och i båda novellerna har Förf. ganska riktigt hittat på ädla rika män, hvilkas pengar hjeltarne blott behöfva göra sig besväret att taga emot. I detta hänseende går allt så till, som en gosse kan dröma sig sin framtids öden, då han drömer om stor lycka, icke om stora bragder. Äfven tilldragelserna kunna sålunda stundom framlocka ett löje såsom öfver en barnslighet. Detta sammanhänger med den nämnda bristen på utarbetande och konstnärlig form öfverhufvud. Kan Förf. förmå sig att framdeles lemna mera än utkast, så eger han i sin allvarliga

50

verldsåsigtt, ett modigt sinne i förhållande till mängdens mening, en varm känsla för de i lifvet vanlottade och en liflig fantasi fond nog för arbeten af verkligt värde. Ref. skulle för sin del beklaga, om Förf. lät sig nedslås deraf, att hans nu utgifna arbeten kunna anses blott såsom ungdomsförsök. Större verldsfarenhet, goda mönster och mera

auktorlig omsorg om sina produkter är, hvad kritiken bör tillönska honom.

J. V. S.

52 TIDNINGS REVY.

Litteraturblad n:o 2, februari 1849

Från särskilda håll har man svarat till vår sednaste Revy, det måste medgifvas, med mycken humanitet och med total försakelse af vanlig egoism eller auktorlig fåfänga. Det synes på flera än ett håll, såsom hade författarskapet i landet småningom vänjt sig vid att tåla kritiker, utan att tillräkna tadlet andra bevekelsegrunder än sakens. När Ref. först i tidningen Saima företog sig att inskräpa öfvertygelsen om den inhemska pressens låga ståndpunkt, hade vederbörande dertill intet annat svar, än försäkringar om Saimas redaktions sjelfkära inbillskhet, öfvermod o. s. v. På sin höjd påpekade man bladets vådliga tendenser och tillade till de förra tillmälena moraliskt nedsättande invektiver af hvarjehanda slag. H:fors Tidningar valde då företrädesvis den diplomatiska vägen; Åbo Underrättelser funno större behag i moraliskt injurierande tillmälen (hvilka det bladet aldrig återtog eller rättade); Borgå Tidning försökte sina krafter i båda delarne¹. Nu deremot är det en glädje att se, huru dessa samma blad med allt lugn låta äfven deras egen förträfflighet gälla för *en sak*, som tål vid att, skärskådas. Det vore orättvist, att icke tillräkna dem denna förkofran till förtjenst. Ref. har vid densamma den bestämda fördel, att han numera kan hoppas på erkännandet, att han verkligen afsett den inhemska Tidningspressens höjande till någon betydelse för den fosterländska bildningen.

Men det är ett nöje, att glömma de tiderna. I de förklaringar, som denna gång så humant afgifvits, förekommer just intet serdeles, som kunde föranleda ett återupptagande från vår sida. Åbo Underrättelser säga: »Att vi icke alltid lyckats i vårt bemödande, och att våra ansträngningar sedan någon tid blifvit så godt som förspilld möda, är deremot en omständighet, hvaraf vi hafva mer än tillräcklig känedom.» Vi kunna härtill endast svara: »Trägen vinner,» är ett gammalt

¹ En återgång till den gamla goda tiden röjer Borgå Tidning uti ett af årets nummer. Vi hade beledsagat en insänd artikel i Litteraturbladet med följande not:

»Dessa recensioner, hvilka redan i Januari blifvit Red. tillsända och kort derefter äfven till större delen blefvo uppsatta för bladet, hafva, såsom synes, först sednare erhållit Domkapitlets Imprimatur och meddelas derföre nära ett år efter författandet.»

Ingen borde väl i dessa till Förf:s förmon införda ord finna någon beskyllning mot vederbörande auktoritet. Tidningen Ilmarinen läser likväl tagit dem i sådan mening. Det var då billigt, att B. T., som dertill var i tillfälle, upplyste, att Imprimatur blifvit meddeladt så snart som möjligt efter gjord anhållan derom. Men ingen kan anse det billigt, att B. T. utfar i nedsättande beskyllningar mot detta blads Red. för »sanningslösa» uppgifter o. s. v. Artikeln blef för trycket uppsatt i början af Mars. Den måste åter upprifvas. Omständigheter föranledde manuskriptets öfversändande till Förf. i H:fors. Derifrån afgick det till Borgå; så åter till H:fors och derifrån hit till Kuopio. Endast med manuskriptets återsändande till Förf. dröjde i väntan på lägenhet en längre tid, än vederbort. Allt detta var dock en likgiltig sak. Red. ursäktade endast för Förf:s skuld och på hans anmodan, att artikeln så långt efter de recenserade skrifternas utgifvande blef synlig. Någon beskyllning innehåller anmärkningen icke. Icke heller någon origtig uppgift. – Men vissa publicister synas vara mindre nogräknade, då det gäller moraliska fel, än då fråga är om intellektuela brister.